

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bosuilstadion Tribune 4 (Antwerpen, Provincie Antwerpen)

Projectcode: 2018J114
April 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert, Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	12
1.3.6.2	Geplande werken.....	13
1.4	Assessmentrapport.....	15
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	16
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	23
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	23
1.4.2.2	Overzicht van de historisch-cartografische indicatoren.....	24
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	27
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	32
1.5	Synthese	42
2	Bibliografie.....	43

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt) ..	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 9: Grondplan tribune 4 (Bron: opdrachtgever).....	14
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt)	16
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	17
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	18
Figuur 13: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 14: projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt) ...	20
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt) ..	21
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt)	22
Figuur 18: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Ferrariska	24
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca.1840 (Bron: Geopunt).	25
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	26
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).	26
Figuur 23: Weergave van projectgebied en CAI-locaties op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 24: Weergave van het projectgebied en de vermoedelijke correcte locatie van CAI ID105026 op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 25: projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970).	32

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 31: Controleboringen weergegeven op de GRB basiskaart (bron: Geopunt).	36
Figuur 32: Foto boorstaat CB1.	37
Figuur 33: Foto controleboring CB2, put is 15 cm diep met op de bodem een grote steen.	38
Figuur 34: Foto boorstaat CB3.	38
Figuur 35: Foto boorstaat CB4	39
Figuur 36: Foto uitgegraven met steenslag verharde parking bij CB4.....	40
Figuur 37: Foto boorstaat CB5	40

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....15

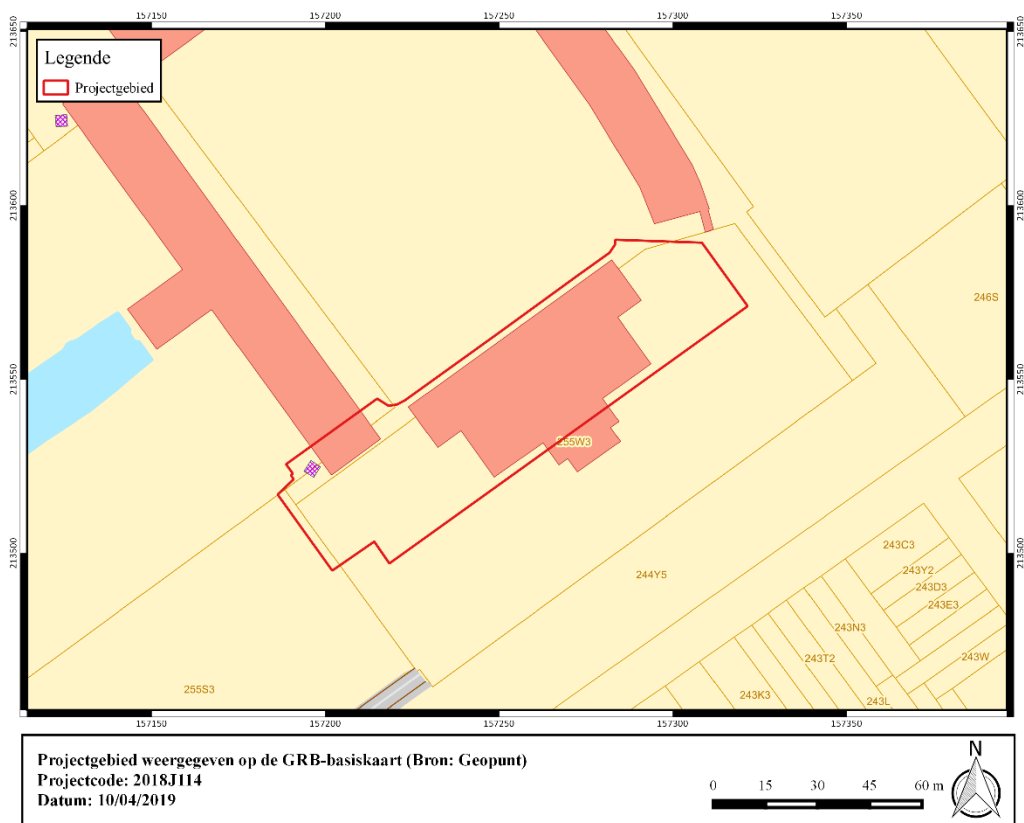
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

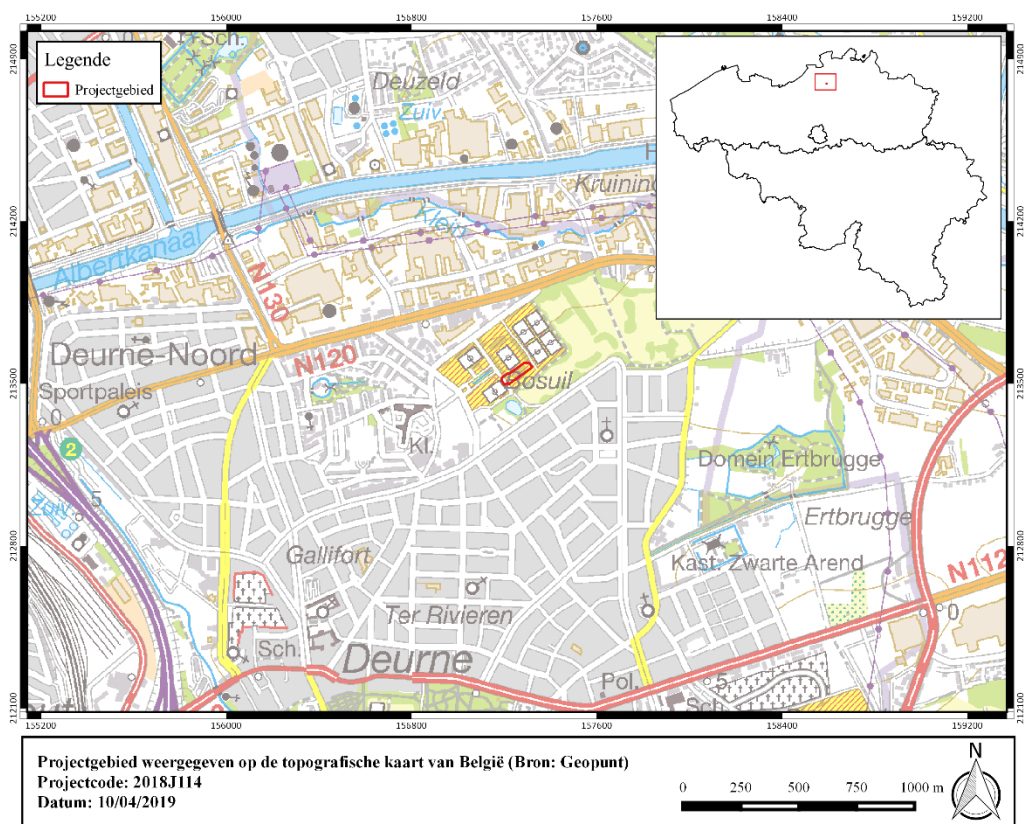
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Provincie Antwerpen
	Gemeente	Antwerpen
	Deelgemeente	Deurne
	Postcode	2100
	Adres	Oude Bosuilbaan
	Toponiem	Bosuilstadion Tribune 4
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 157186.27$ $Y_{\min} = 213495.02$ $X_{\max} = 157321.55$ $Y_{\max} = 213590.16$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Antwerpen, Afdeling 28, Sectie A, nr. 255W3 (partim) Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Ludo Peeters en Peter Verstappen (Heemkundige Kring Deurne) Stadsarcheologische Dienst Antwerpen	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan en het BPA nr. 32 Antwerp-stadion en omgeving in een zone bestemd voor dagrecreatie. Het terrein bevindt zich noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een archeologische site, noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 4978 m² en de ingreep in de bodem bedraagt meer dan 1000 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Bosuilstadion Tribune 4 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Er werd wel reeds een archeologienota opgesteld en bekrachtigd voor de buitenaanleg van het stadion (archeologienota ID 4169).

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

In juli 2017 werd een bekrachtigde archeologienota met verkorte samenstelling (archeologienota ID 4189) ingediend voor de herbouw van Tribune 1 van het Bosuilstadion.

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart Vandermaelen (1846-1854)
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970)

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Deurne, deelgemeente van Antwerpen, in de provincie Antwerpen. Deurne is een sterk verstedelijkt oostelijk district van Antwerpen. Het plangebied vormt een onderdeel van het Bosuilstadion gelegen binnen een complex omgeven door de Oude Bosuilbaan ten noorden, de Jan Welterslaan ten westen en de Ter Heydelaan ten zuiden.

De dorpskern van Deurne situeert zich ca. 1,5 kilometer ten zuiden.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt)

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 *Bestaande toestand*

Het project omvat het vernieuwen van tribune 4 van het huidige Bosuilstadion te Oude Bosuilbaan 54a – 2100 Antwerpen (Deurne).

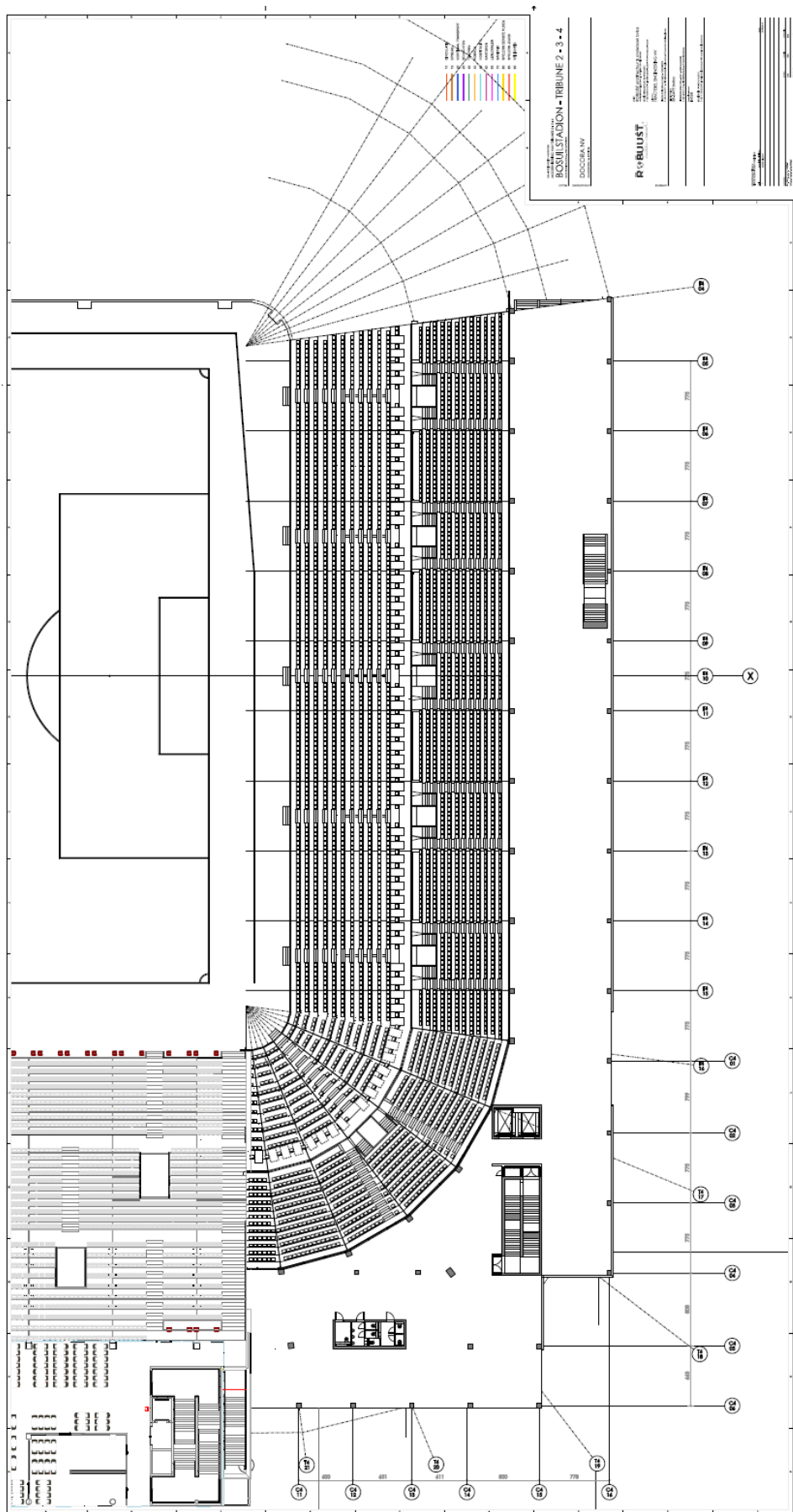
Het Bosuilstadion bevat een reeds vernieuwde tribune 1.

1.3.6.2.2 *Ontworpen toestand*

Tribune 4 zal bij deze vernieuwing volledig worden afgebroken en heropgebouwd tot een tribune die zal voldoen aan de moderne comfortvereisten voor een voetbalstadion.

In tribune 4 zal er gefocust worden op een jeugdaccommodatie welke de groei van de jonge voetballers naar een hoger niveau moet brengen en dit in aansluiting bij de reeds bestaande omliggende oefenterreinen. Deze infrastructuur zal de club tevens toelaten om op een hoger niveau met een ruimer comfort haar supporters te ontvangen. Voor de bouw van de tribune wordt voorzien in een combinatie tussen funderingswanden (zolen) en een miniem aantal paalfunderingen, dit binnen een footprint zoals weergegeven op de plannen.

Figuur 4: Grondplan tribune 4 (Bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Centrale Kempen
Tertiair	Formatie van Lillo
Quartair	Type 1: eolische afzetting / hellingsafzetting
Bodemtypes	OT
Potentiële bodemerosie	Geen info
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	5,5 m TAW
Hydrografie	Beneden-Scheldebekken (deelbekken: Bovenschijn) Waterlopen: Klein Schijn, Albertkanaal, Groot Schijn

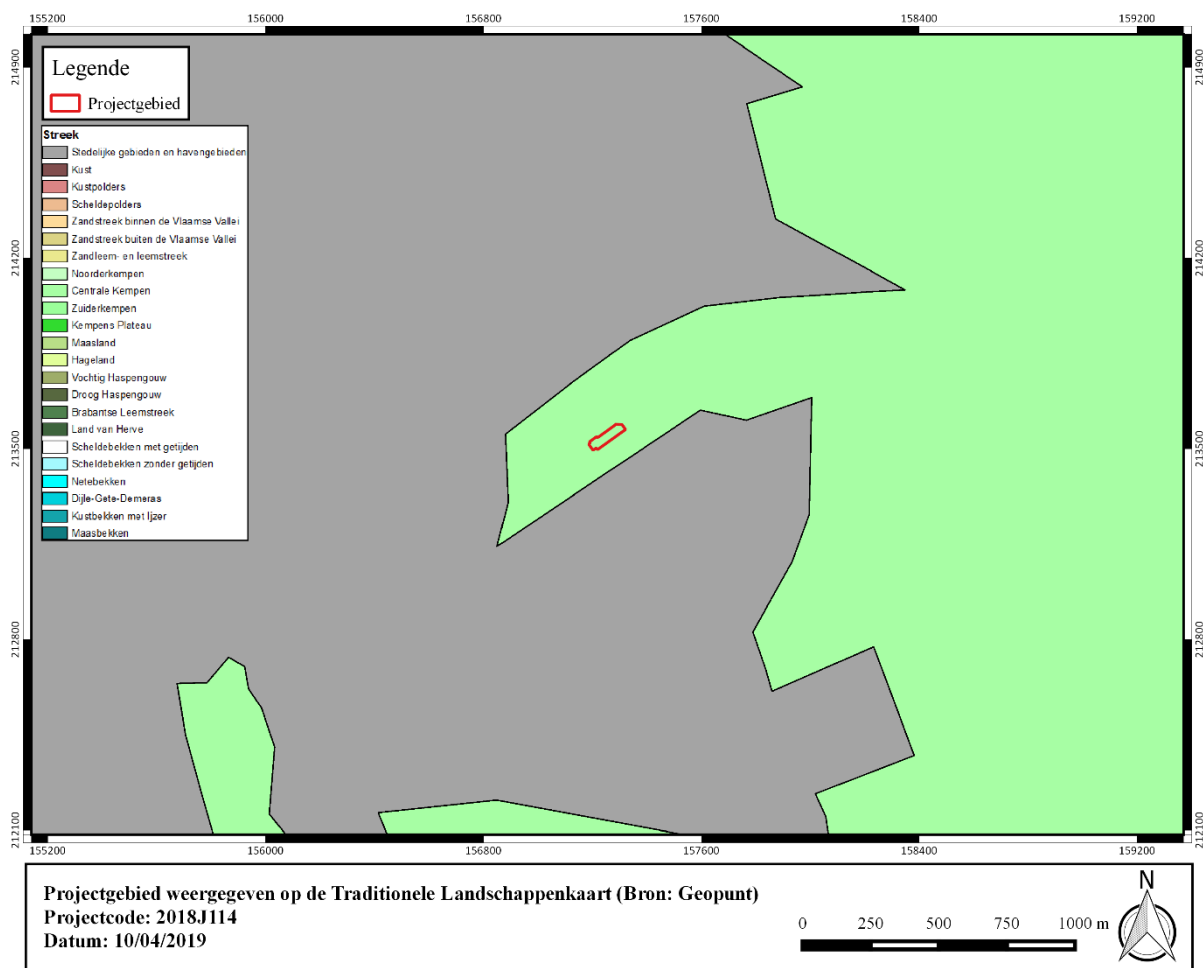

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

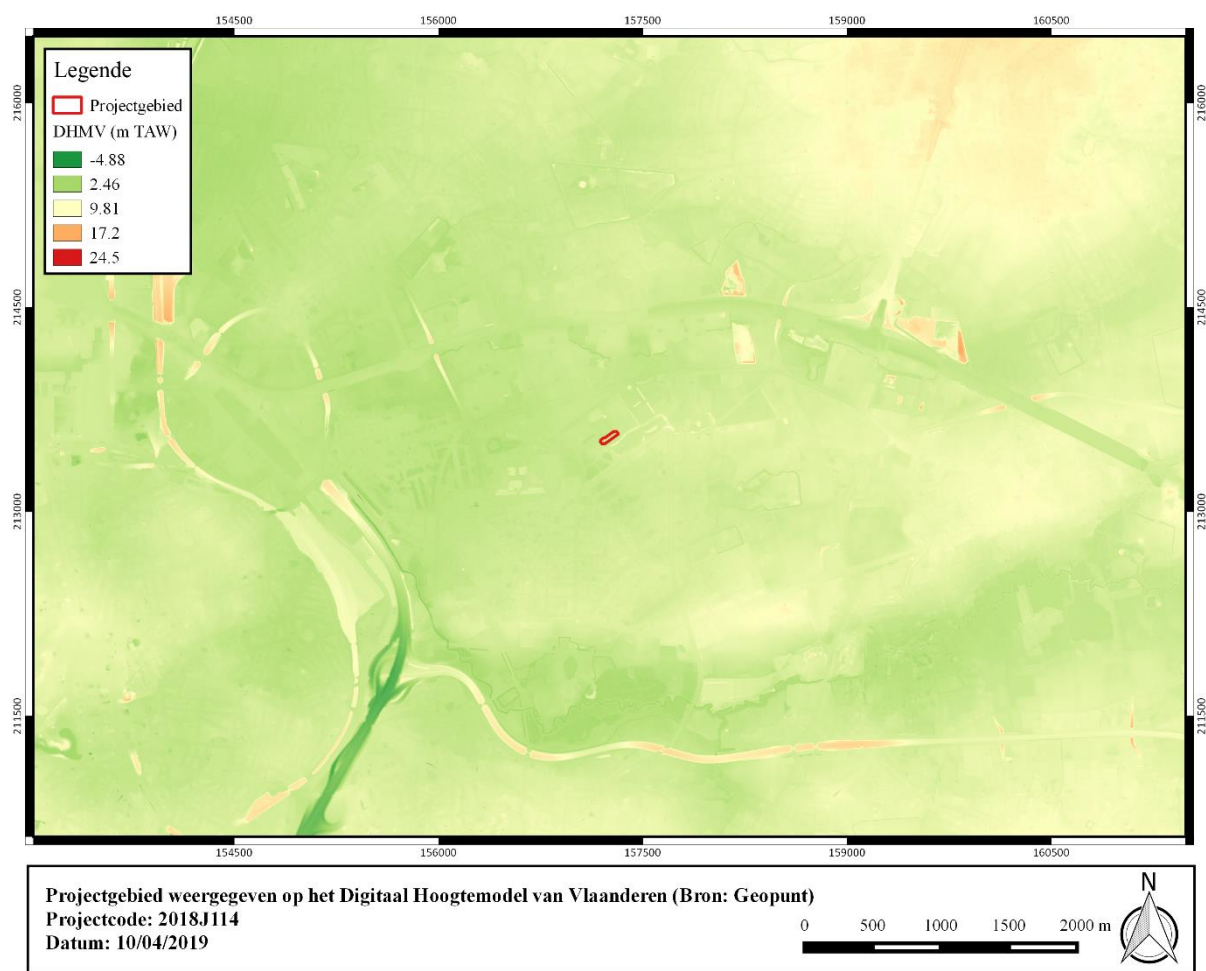
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied bevindt zich in de Centrale Kempen.

De gemiddelde hoogte van het projectgebied bedraagt ca. 5,5 m TAW. Het onderzoeksterrein kent een vrij vlak verloop en is gelegen in het Beneden-Scheldebekken (deelbekken: Bovenschijn). Ten noorden stroomt de Klein Schijn en het Albertkanaal. Ten westen en zuiden stroomt de Groot Schijn.

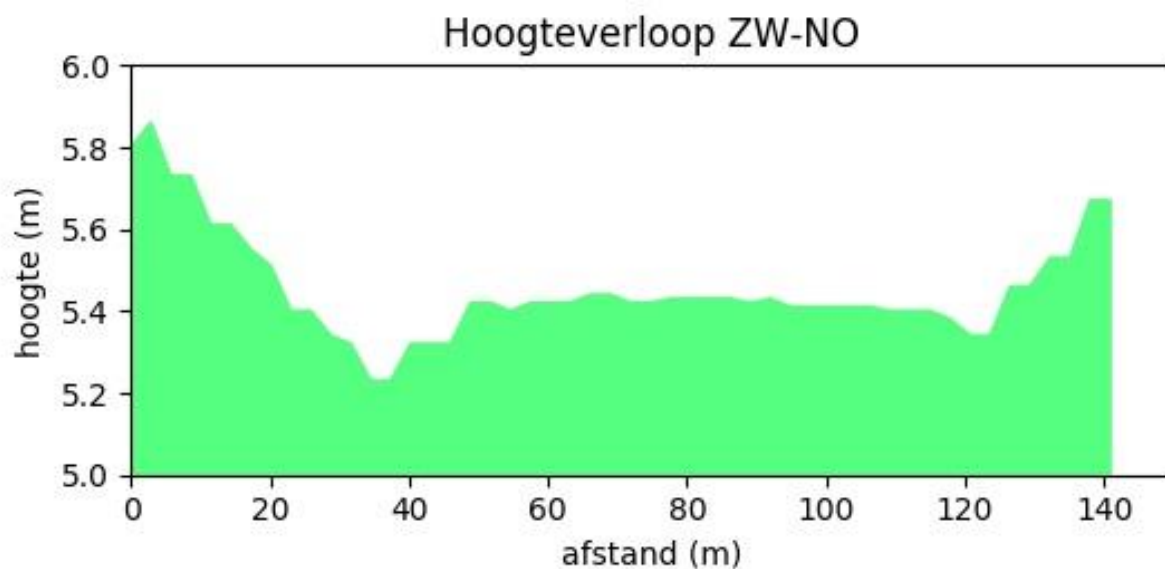
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt)

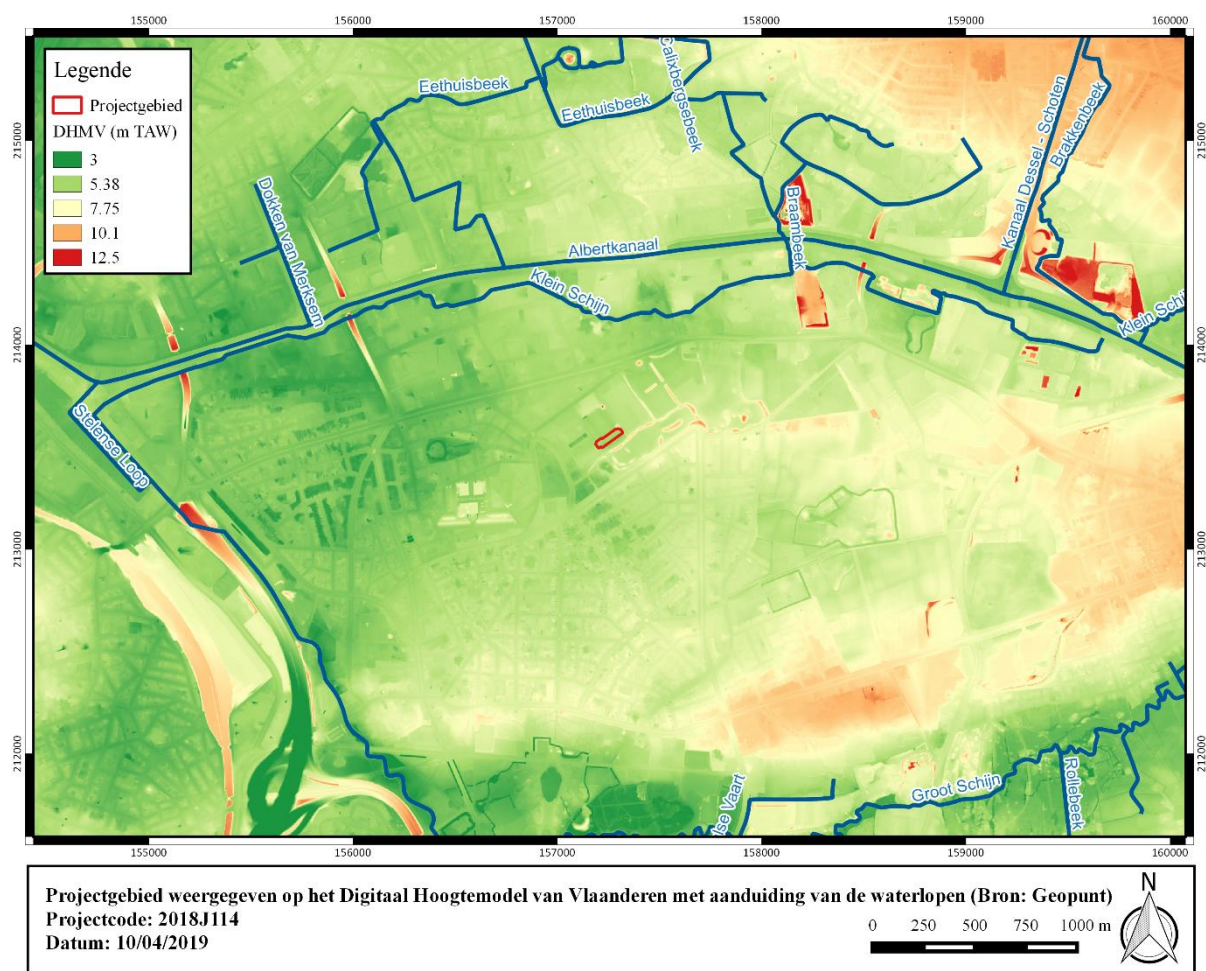
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

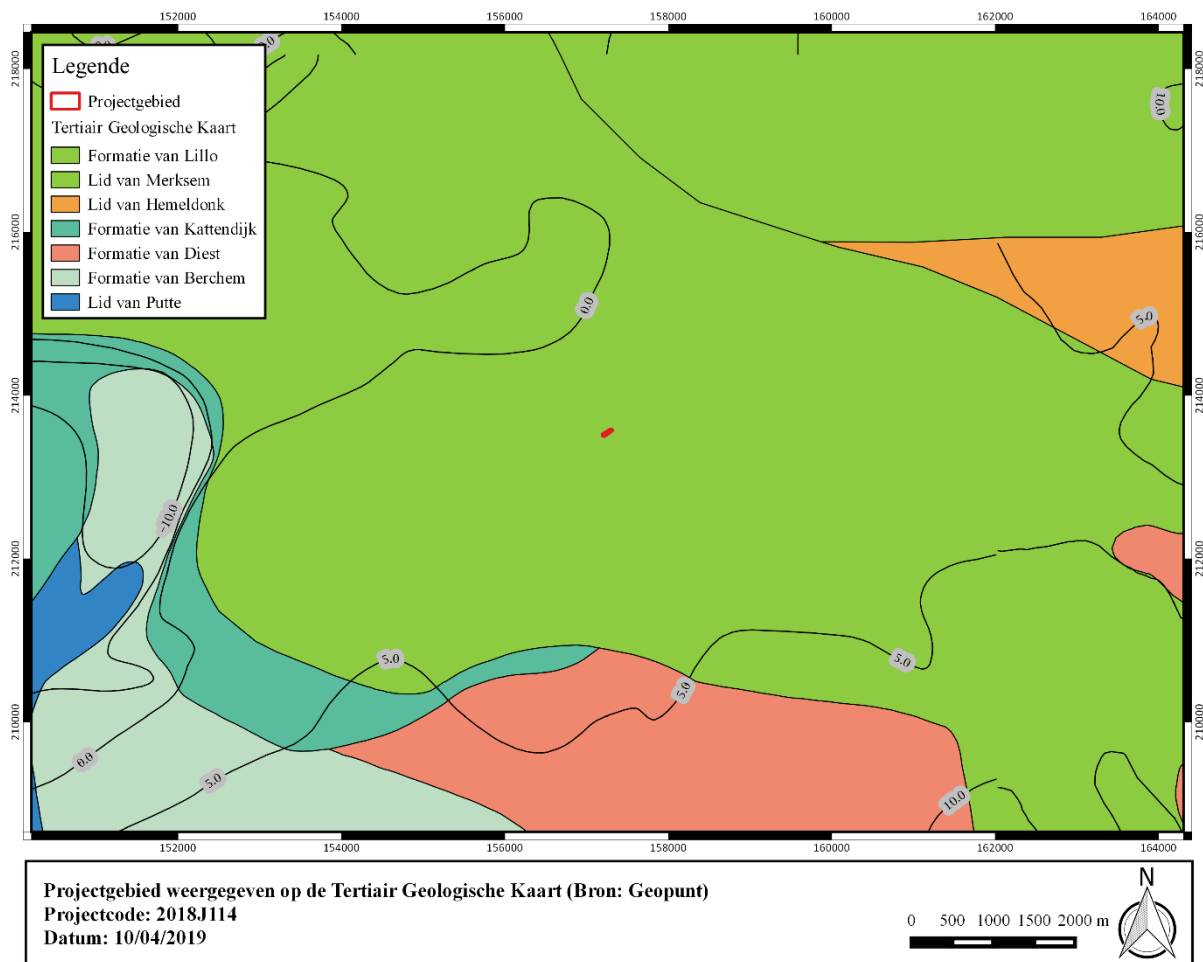

Figuur 9: projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

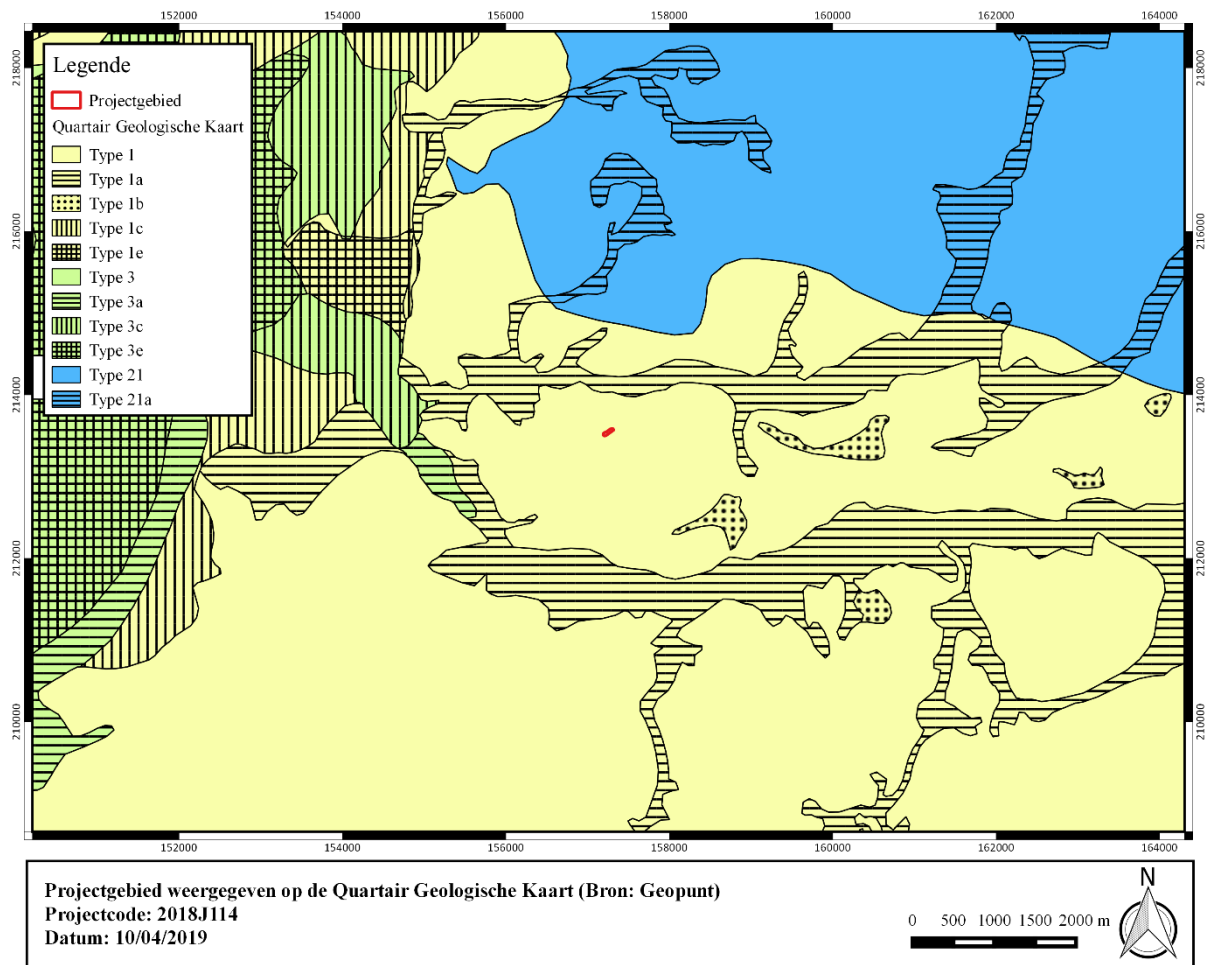
Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Lillo**. Deze formatie bestaat uit ondiep-mariene afzettingen en komen voor in de streek van Antwerpen en het noordelijke deel van de Antwerpse Kempen. De afzetting bestaat uit grijsbruine glaconiethoudende kleiige zanden met schelpenlagen en naar boven toe vermindert geleidelijk de klei- en fossielinhoud en in de toplagen verdwijnen de schelpen.

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting (zand tot zandleem) van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen.

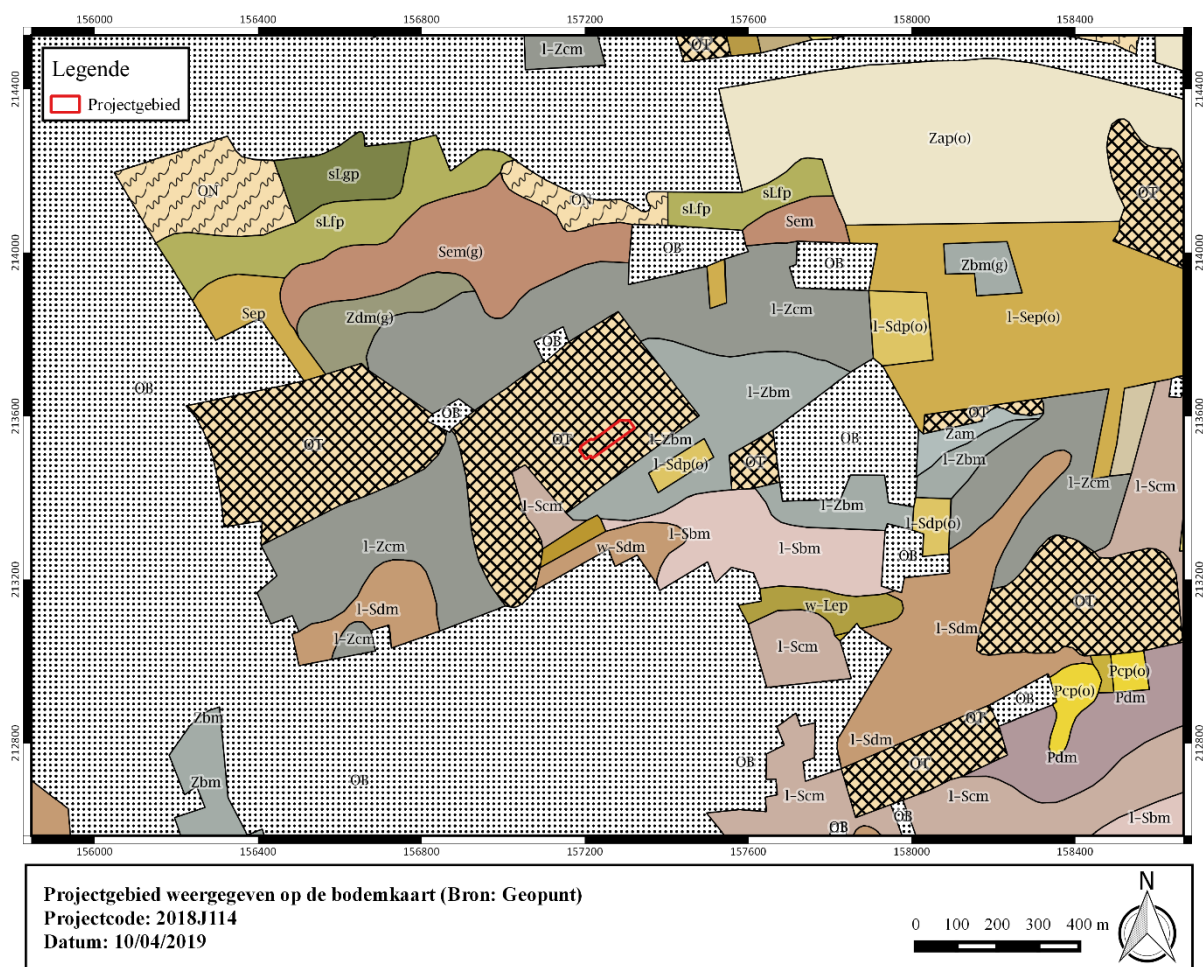

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **OT** is een sterk vergraven bodem. Hierdoor kan de aanwezige natuurlijke bodem sterk verstoord zijn. De bodemtypes errond (**I-Zbm** en **I-Zcm**) zijn zandbodems met een dikke antropogene humus A horizont en leem op geringe tot matige diepte.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt)

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Een aantal archeologische vondsten wijzen op oude menselijke aanwezigheid ter hoogte van het onderzoeksterrein. Bij een veldprospectie uit 1985 ca. 800 meter ten westen van het plangebied werden steentijdfragmenten geregistreerd. In de directe omgeving van het onderzoeksterrein werd in 1974 een archeologische opgraving uitgevoerd door de Heemkundige Kring van Deurne waarbij een aantal ijzertijdvondsten werden geattesteerd. Het betreft een waterput in eikenhouten planken tot in de Scaldisiaan schelpenbank met erboven een brandlaagje met La Tène-scherven. Betreffende de vroege middeleeuwen is geen historische informatie gekend.

In de 12e eeuw behoorde de parochie Deurne tot het land van Rijen, een onderdeel van het hertogdom Brabant. Aanvankelijk was het grondgebied van Deurne schaars bewoond, maar door het stijgende belang van het nabijgelegen Antwerpen zou Deurne zich verder ontwikkelen. In 1186 fungeert het Bisschoppenhof reeds als schepenbank. Historisch-cartografische indicatoren wijzen op verspreide hoevebouw gedurende de late middeleeuwen. Tijdens de 16de eeuw kent Antwerpen een enorme bloei als handelscentrum en wereldhaven. Veel Antwerpse kooplieden richten luthoven en kastelen op in de omgeving van de grootstad. Kastelen als te Couwelaer, Gallifort, Venneborg, Rivierenhof, Sterckshof, Boterlaarhof, Lanteernhof, en vele anderen dateren uit deze periode. Door de bouw van kastelen met grote omliggende domeinen zou Deurne lang haar landelijke karakter bewaren. Het dorp had zeer sterk te lijden onder de Tachtigjarige Oorlog (1564-1648) en werd bijna volledig vernield.

Ook gedurende de 18de eeuw werden een ruim aantal kastelen en luthoven opgericht op het grondgebied van Deurne. Het Rivierenhof in zijn huidige vorm, het kasteel Boekenberg en het Bisschoppenhof dateren uit die tijd net als Ertbrugge en de Zwarte Arend. In de 19e eeuw breekt een nieuwe bloeiperiode voor Antwerpen aan, diverse inwijkelingen uit de Kempen vinden de weg naar de opkomende grootstad en vestigen zich in Borgerhout en Deurne. Een eerste verbindingsweg tussen de wijken Noord-Centrum en Zuid, wordt in de tweede helft van de 19e eeuw aangelegd. De belangrijkste geografische factor, die in de sociale en economische ontwikkeling van Deurne een rol speelt, is dan ook de strategische ligging naast Antwerpen.³

³ Inventaris Onroerend Erfgoed

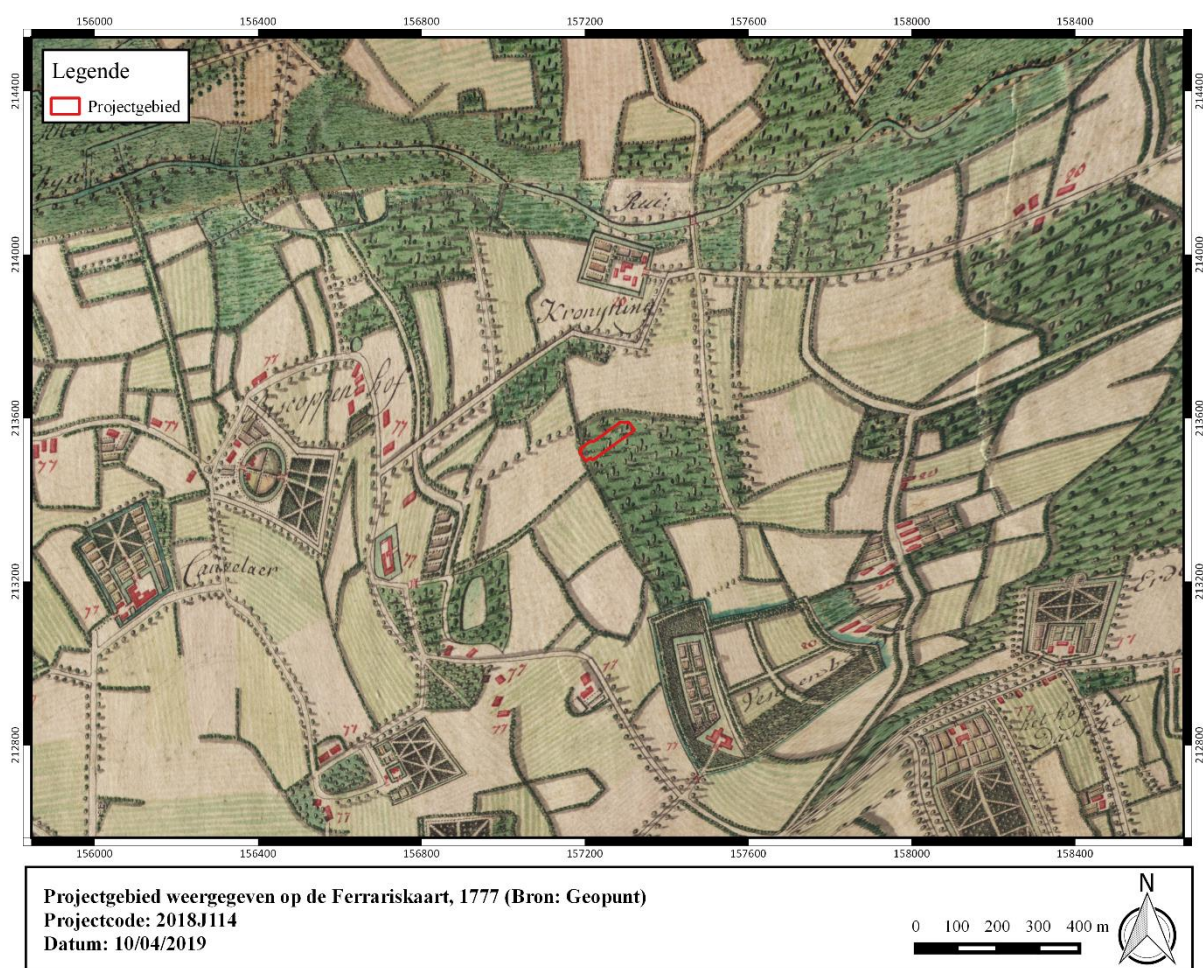

1.4.2.2 Overzicht van de historisch-cartografische indicatoren

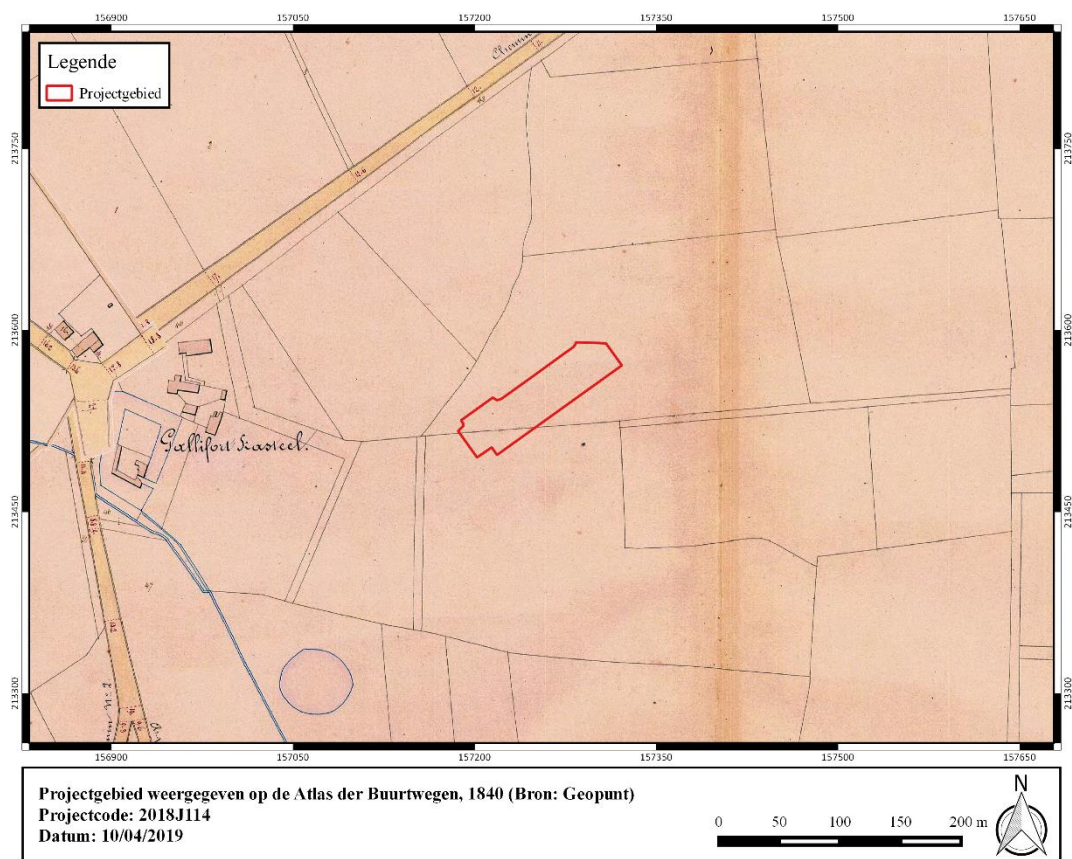
Op de Ferrariskaart wordt het onderzoeksterrein gekarteerd als bosgebied. Het tracé van de huidige Oude Bosuilbaan is reeds duidelijk waarneembaar in de vorm van een met bomen omzoomde weg. Ten westen van het plangebied situeert zich een omvangrijk complex dat wordt aangeduid als 'Biscoppen Hof'. Ook ten westen bevindt zich allicht een bijgebouw van de omwalde site 'Kasteel Gallifort'.

De Atlas der Buurtwegen toont bebouwing ten westen van het plangebied. Het betreft een vijfstel van gebouwen. Mogelijk kennen deze gebouwen een samenhang met de nabijgelegen omwalde hoeve 'Kasteel Gallifort', al is dit niet met zekerheid te stellen. Het projectgebied zelf is niet bebouwd.

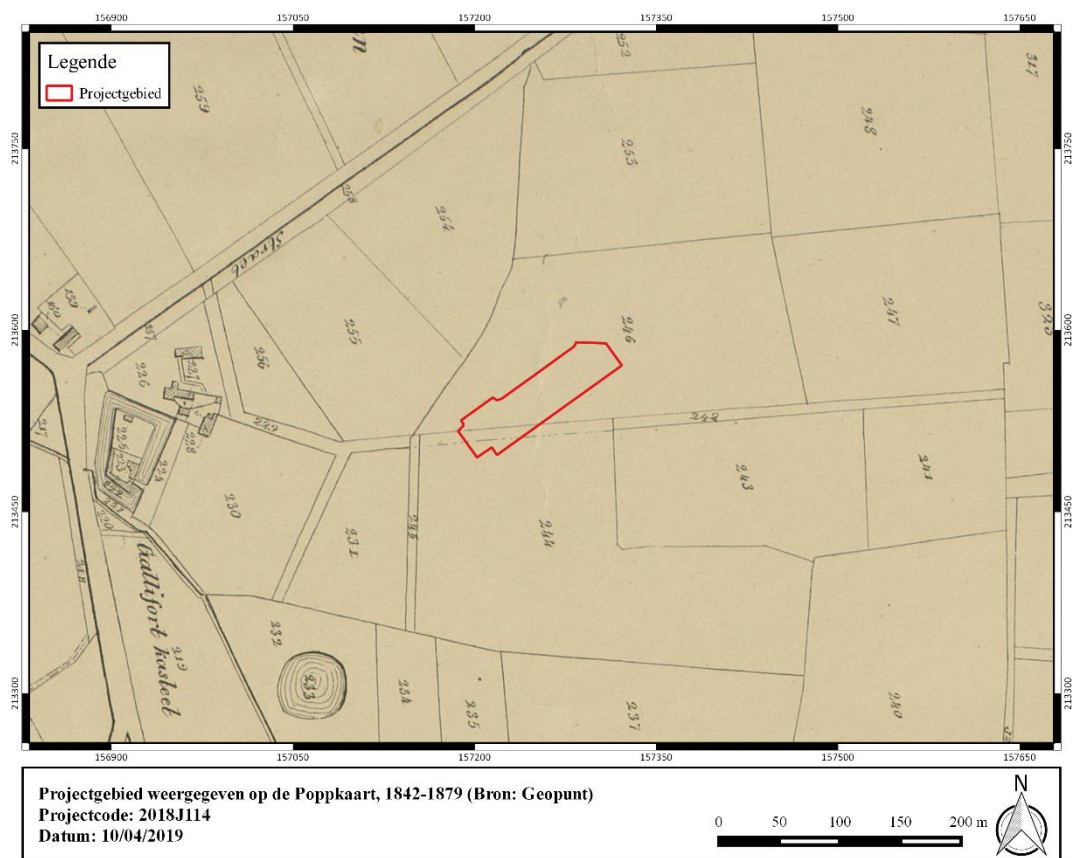
Het stratenpatroon op de Atlas der Buurtwegen toont reeds veel gelijkenissen met het huidige wegenverloop. Het tracé van de Oude Bosuilbaan en Jan Welterslaan is duidelijk waarneembaar. De Oude Bosuilbaan staat als *Chemin n° 1* aangeduid. De Poppkaart en de Vandermaelenkaart tonen een quasi gelijk beeld. Op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is het stadion reeds duidelijk zichtbaar.

Figuur 13: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Ferrariska)

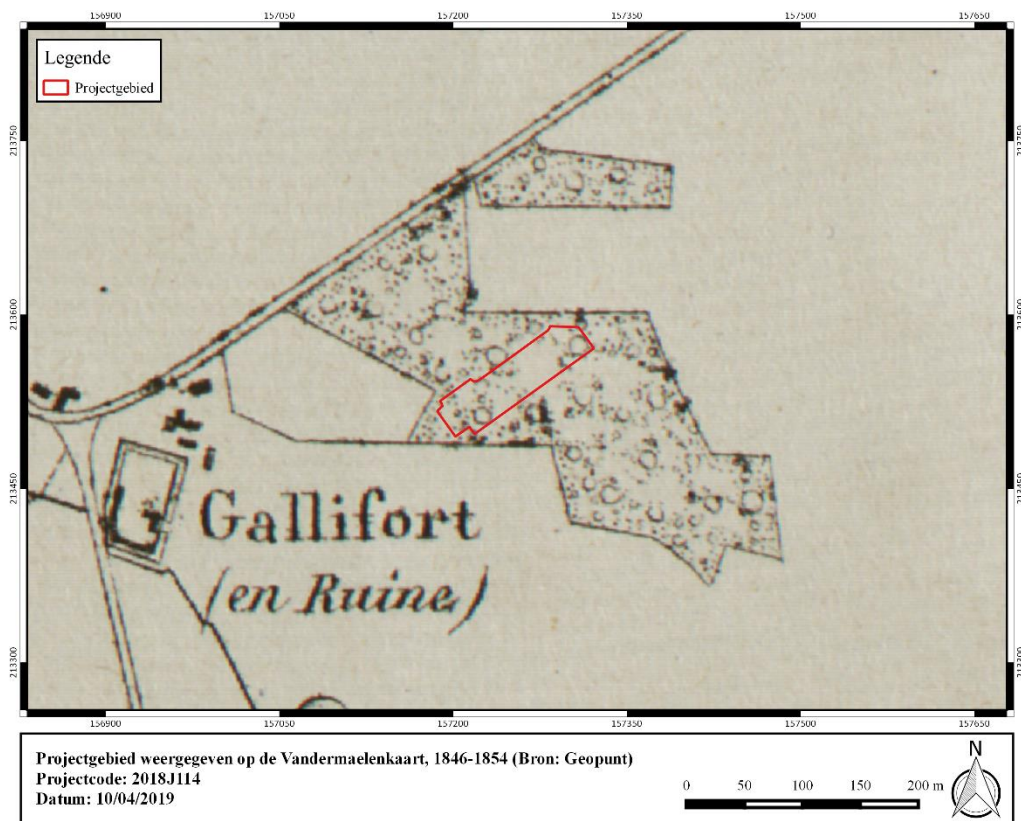

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca.1840 (Bron: Geopunt).

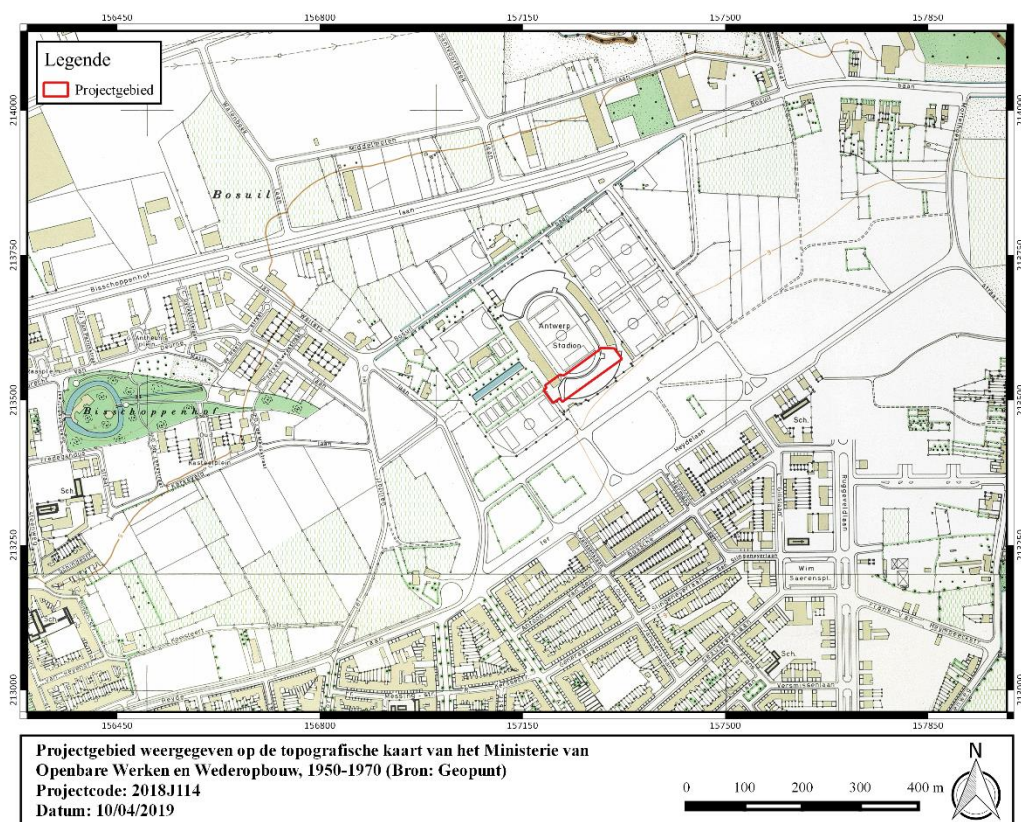

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

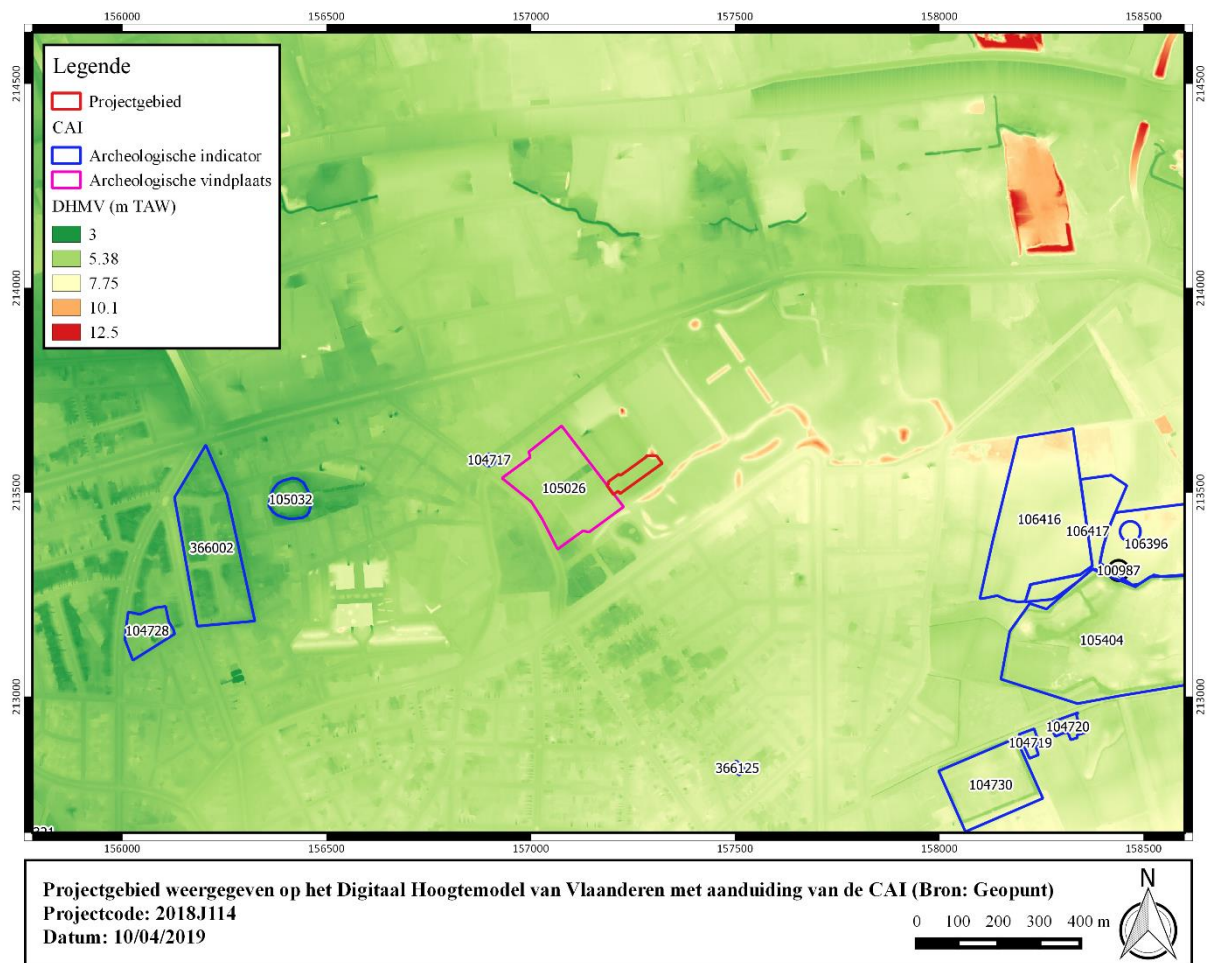
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Figuur 18: Weergave van projectgebied en CAI-locaties op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

105026	Opgraving (1974); NK: 150 meter Kasteel Gallifort Late IJzertijd: aangepunte eikenhouten planken; in de put zelf zat geen materiaal. Wel in de zich erboven liggende lagen 6 en 7: laag 6: klein handgevormd eivormig potje met licht gewelfde bodem en van een zeer slecht baksel laag 7: restanten van min 25 andere potten. Naast de waterput zijn ook kuilen aangetroffen waarin geen materiaal werd gevonden. 16de eeuw: lusthof Bron: - Goossenaerts, K. 1985: De Brons- en IJzertijd in het Arrondissement Antwerpen. Een status quaestionis (licentiaatsverhandeling KULeuven), p. 24-25. ; - Paredis G. 1974: De ijzertijd-bewoning onder Gallifort te Deurne, Turninum 1974-4, p.145-151. ; - Goossenaerts K. 1987: De bronstijd en ijzertijd in het arrondissement Antwerpen (1800-50 AD), De Leiegouw jg XXIX, afl. 1-2, p. 135-141.
--------	---

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

104717	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18de eeuw: alleenstaande hoeve
104720	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18^e eeuw: pachthoeve
104728	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16^e eeuw: waterslot
104730	Indicator cartografie; NK: 15 meter 17^e eeuw: lusthof
105032	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: Motte met slotgracht
105404	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: lusthof
366125	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: nederzetting

Veldprospectie

106396	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter Jong-paleolithicum: kernrand uit silex met witte patina Volle middeleeuwen: roodbeschilderd, laat oxiderend gebakken (wit), pijpwaar, dakpanfragmenten – dakpanfragmenten 19 ^e eeuw: bijgebouw Bron: Aendenboom J., 1987: Archeologisch onderzoek in de gemeente Wijnegem. Prospectie, analyse, synthese (lic.verhandeling RUG) p. 23-28.
106416	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal Middeleeuwen: aardewerk Bron: Aendenboom J., 1987: Archeologisch onderzoek in de gemeente Wijnegem. Prospectie, analyse, synthese (lic.verhandeling RUG) p. 23-28.
106417	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal Middeleeuwen: aardewerk Bron: Aendenboom J., 1987: Archeologisch onderzoek in de gemeente Wijnegem. Prospectie, analyse, synthese (lic.verhandeling RUG) p. 23-28.

Onbepaald

100987	Onbepaald; NK: 15 meter Late middeleeuwen: munten
366002	Onbepaalde vondst

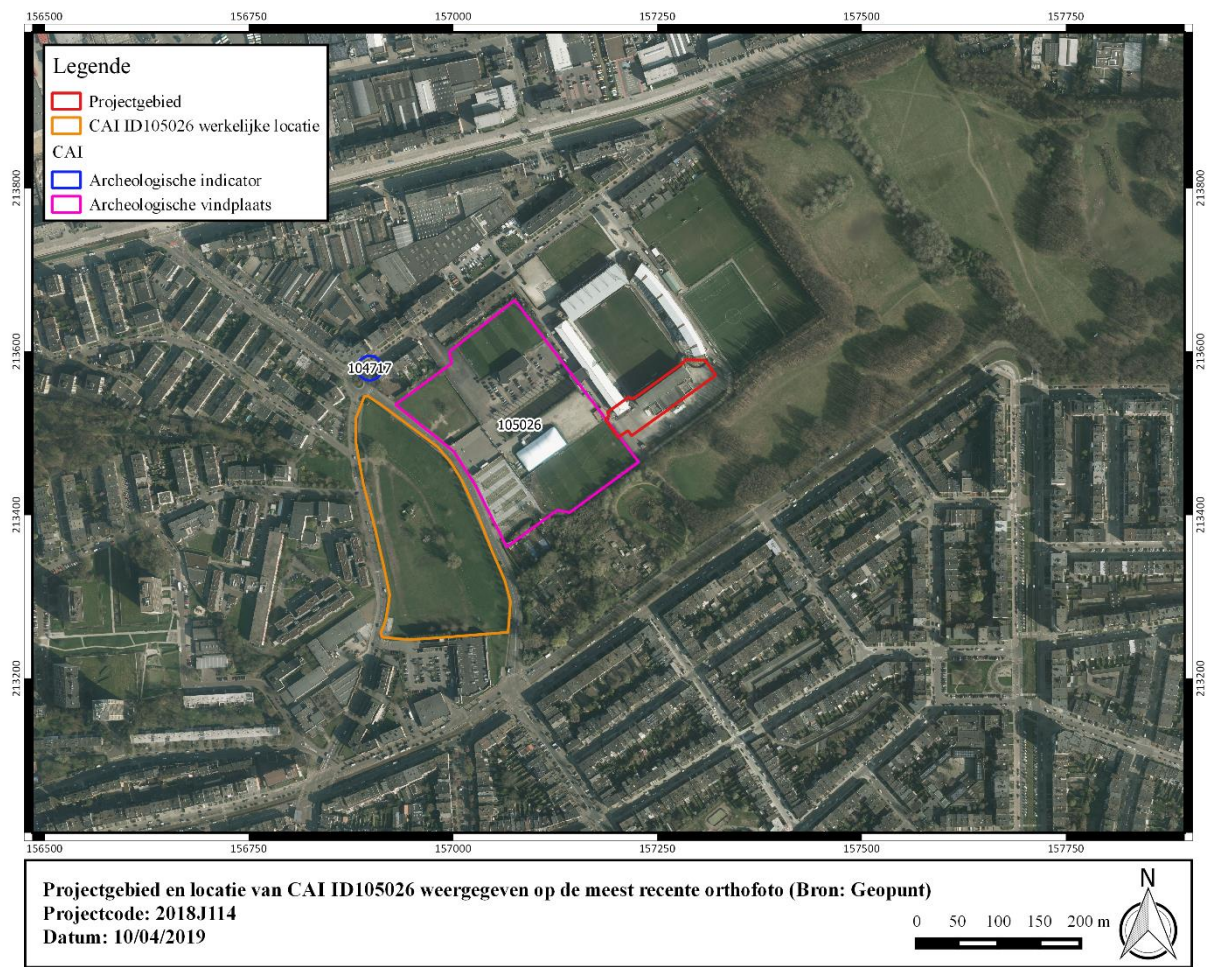

Gezien de ligging nabij het plangebied werd CAI-indicator 105026 nader onderzocht.

In 1974 werd op deze locatie door de Heemkundige Kring van Deurne een archeologische opgraving uitgevoerd. Participanten aan deze opgraving waren onder andere Ludo Peeters en Peter Verstappen, die met het oog op dit bureauonderzoek werden gecontacteerd. Aanleiding van het archeologisch onderzoek waren een wetenschappelijke vraagstelling, de vele volksverhalen over het Kasteel Gallifort en de kasteelruïnes die er voor W.O.II nog te zien waren. De locatie van de opgraving wordt foutief weergegeven op de CAI en bevindt zich ten westen van de huidige polygoon, tussen de Gallifortlei en de Jan Welterslaan. Bij de opgraving werden volgende archeologische sporen aangetroffen:

- Een 16de eeuwse 'kasteel', waarvan de restanten zich nog steeds onder het huidige maaiveld zouden bevinden. In 1523 wordt het nog vernoemd als een hoeve "met een stenen huysse er op staende". Het betreft hier dus zeker geen kasteel in de ware zin van het woord. In 1542 werd het benoemd als een omwaterd gebouwencomplex opgericht door een rijke antwerpse handelaar Lazarus Tucher. Het behoort dus tot de 36 lusthoven of buitenverblijven die rijke Antwerpenaren in Deurne oprichtten in de 16e eeuw.
- IJzertijdvondsten: een waterput in eikenhouten planken tot in de Scaldisiaan schelpenbank met erboven een brandlaagje met La Tène-scherven. Er was geen onderzoek mogelijk in verdere omgeving. Men had tijdens de opgraving reeds het vermoeden dat lokaal door de diverse bouwwerken aan lusthof Gallifort veel materiaal verloren was gegaan.

Deze archaeologica werden langs de westelijke zijde van de site aangetroffen; enkel de oostelijke grens van de sporen kon afgebakend worden. De sporen strekken zich dus vermoedelijk verder uit richting westen. Het onderzoeksterrein situeert zich ten oosten van de archeologische opgraving uit 1974.

Figuur 19: Weergave van het projectgebied en de vermoedelijke correcte locatie van CAI ID105026 op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

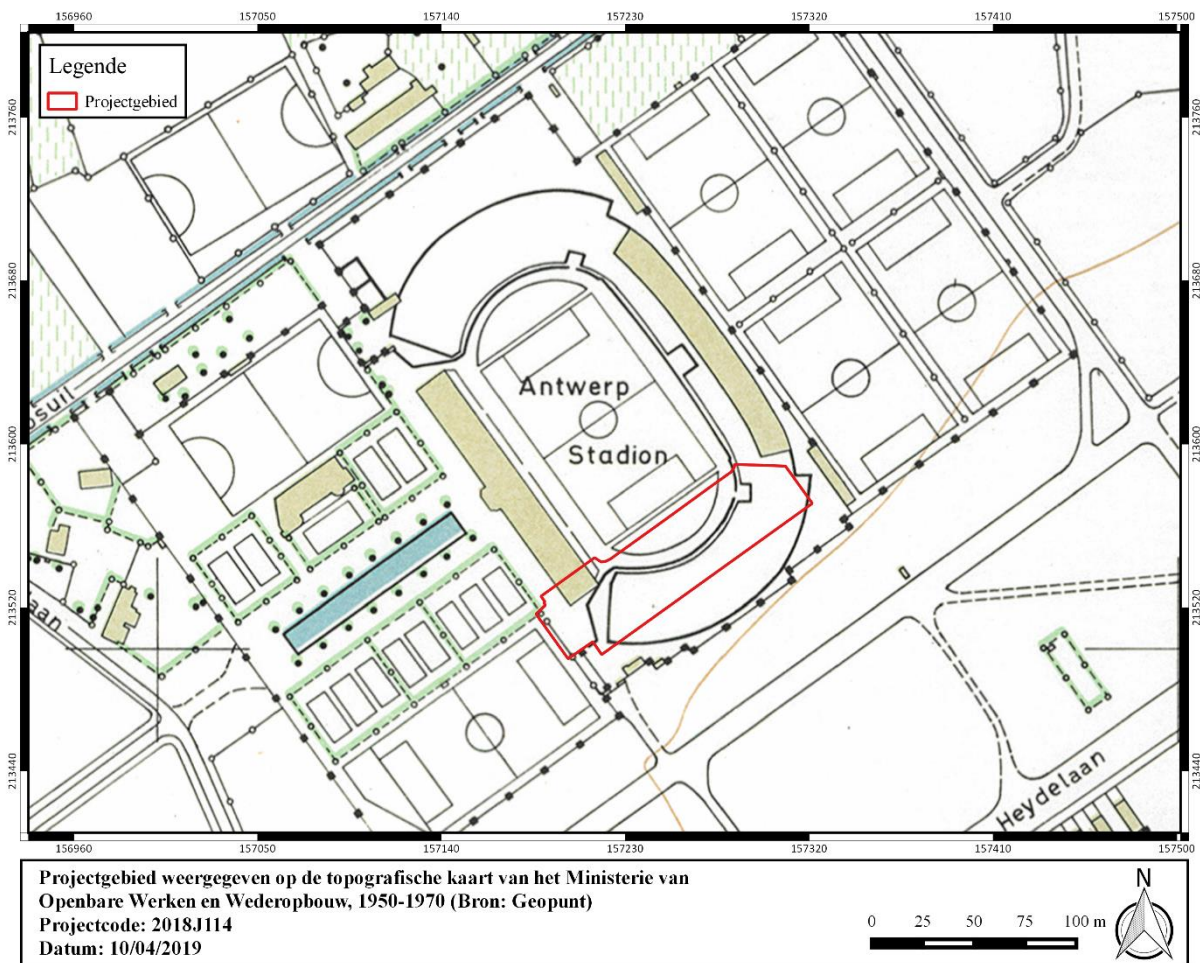

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

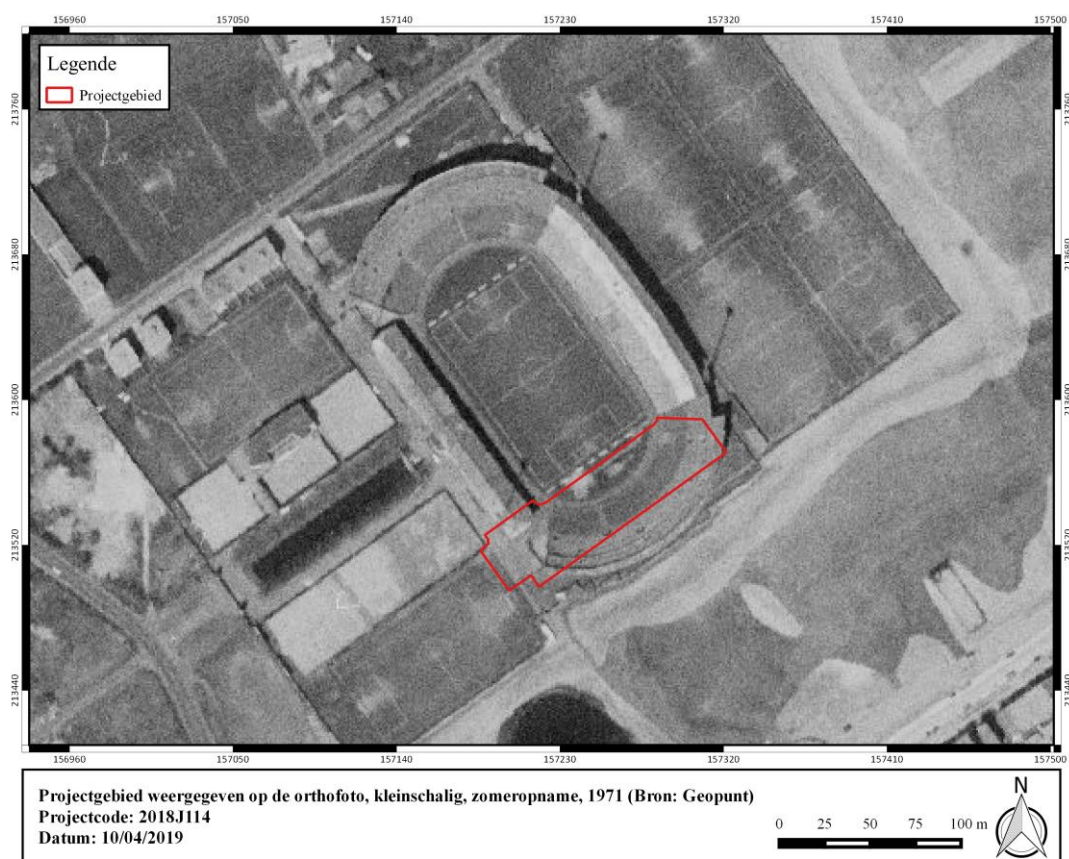
Momenteel bevindt zich binnen de grenzen van het plangebied tribune 4 van het Bosuilstadion. Het hoofdgebouw en de overdekte hoofdtribune van het voetbalstadion dateerden uit 1923.

De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) en de orthofoto's vanaf 1971 tot 2000 tonen aan dat het Bosuilstadion destijds een doorlopende, rondgaande vorm had. In de jaren '90 van de vorige eeuw werden grote delen van de staantribunes afgebroken waardoor de huidige vorm ontstond.

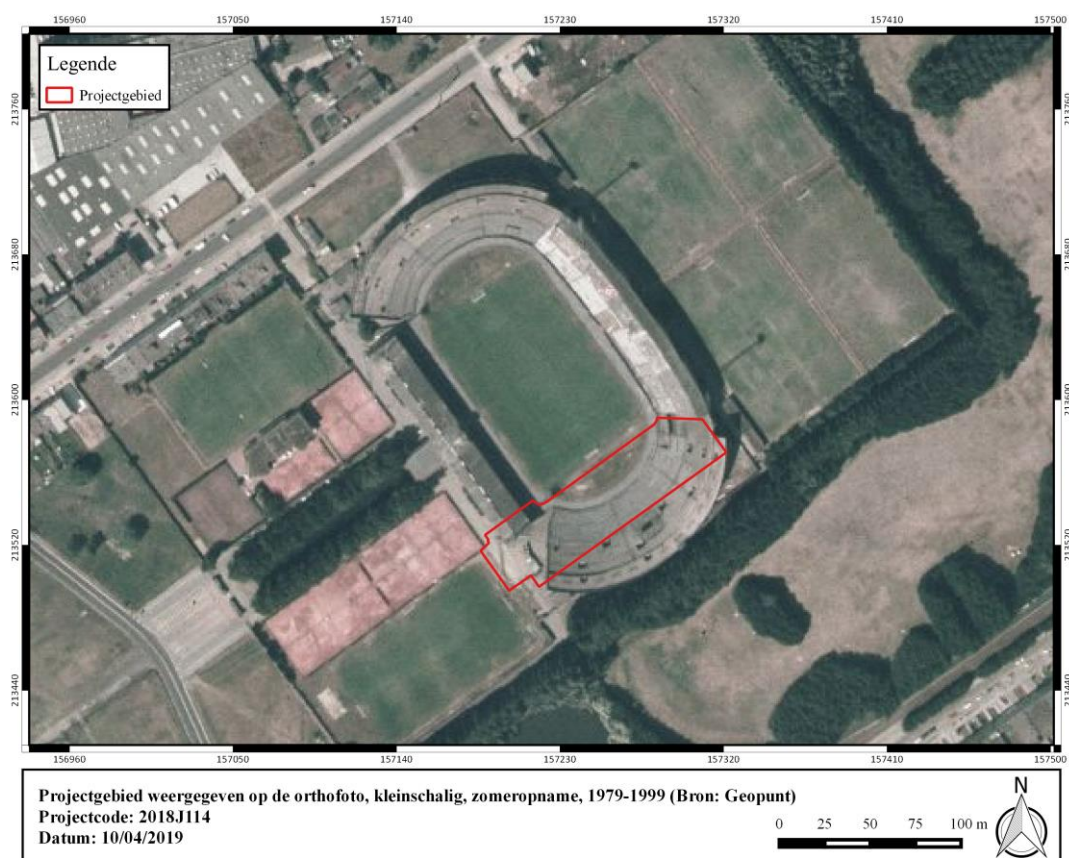
Recentelijk werd Tribune 1 afgebroken en volledig vernieuwd.

Figuur 20: projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970).

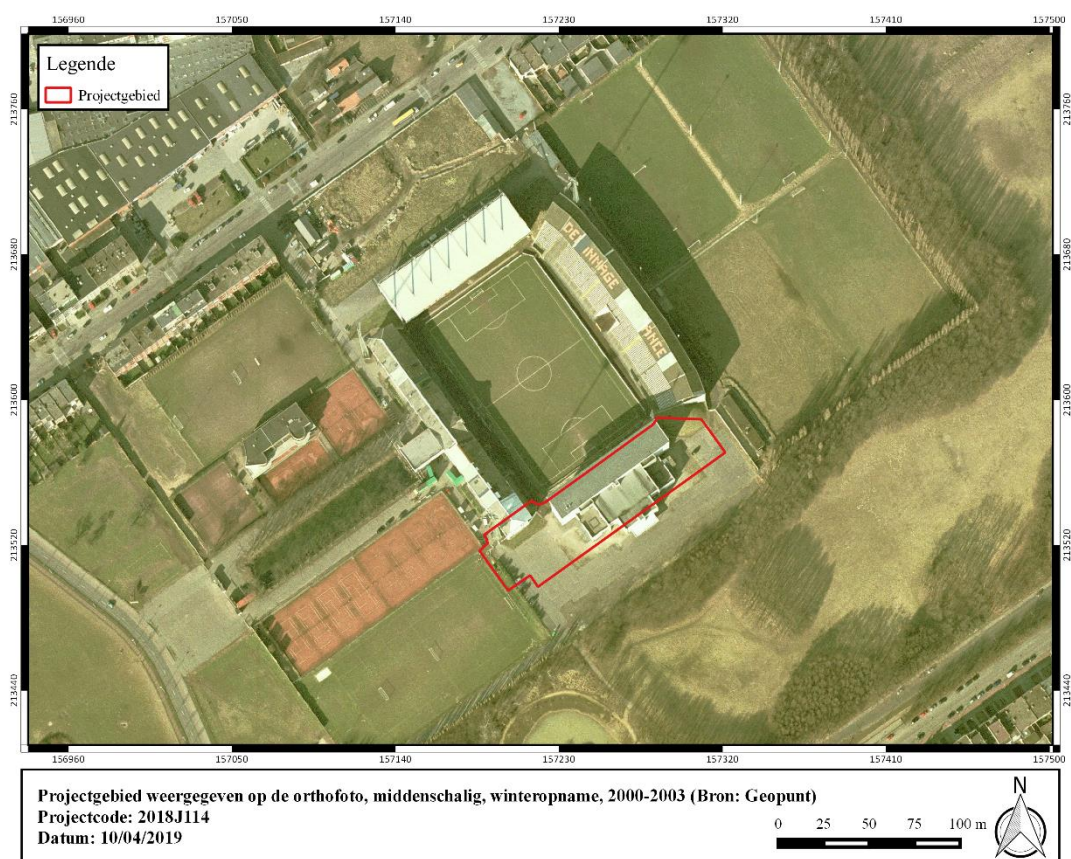

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

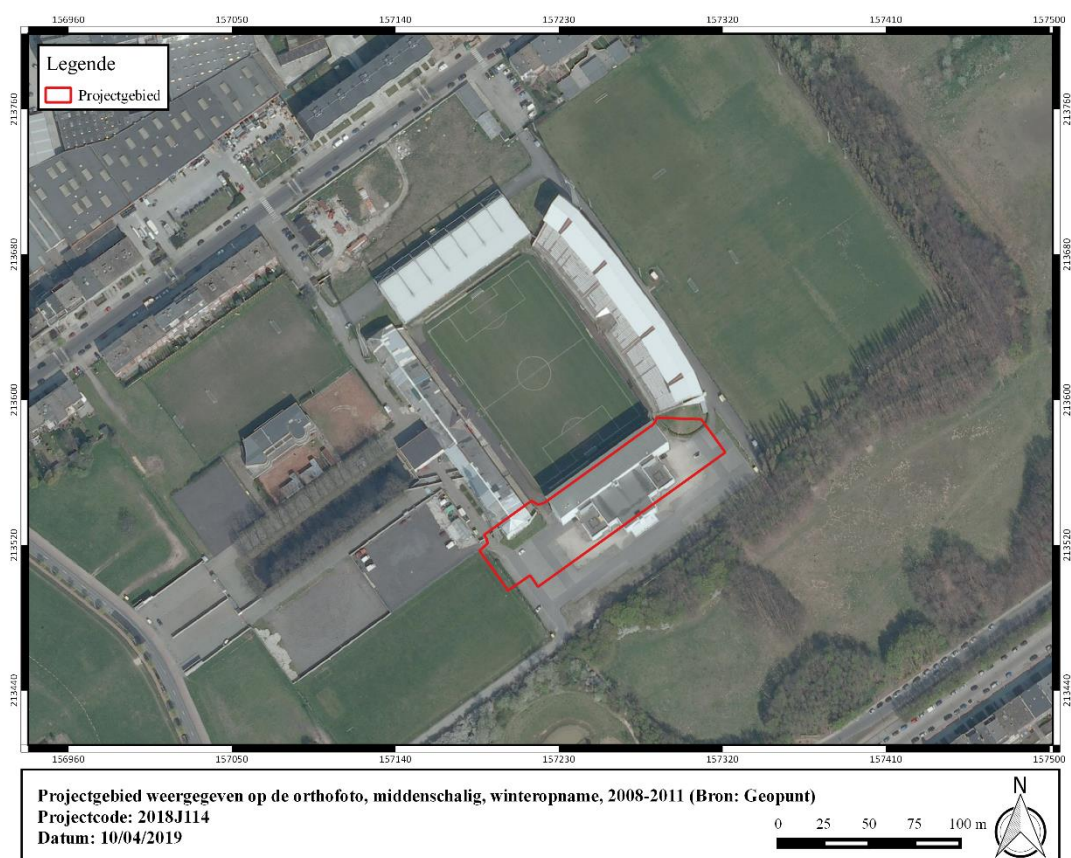

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)

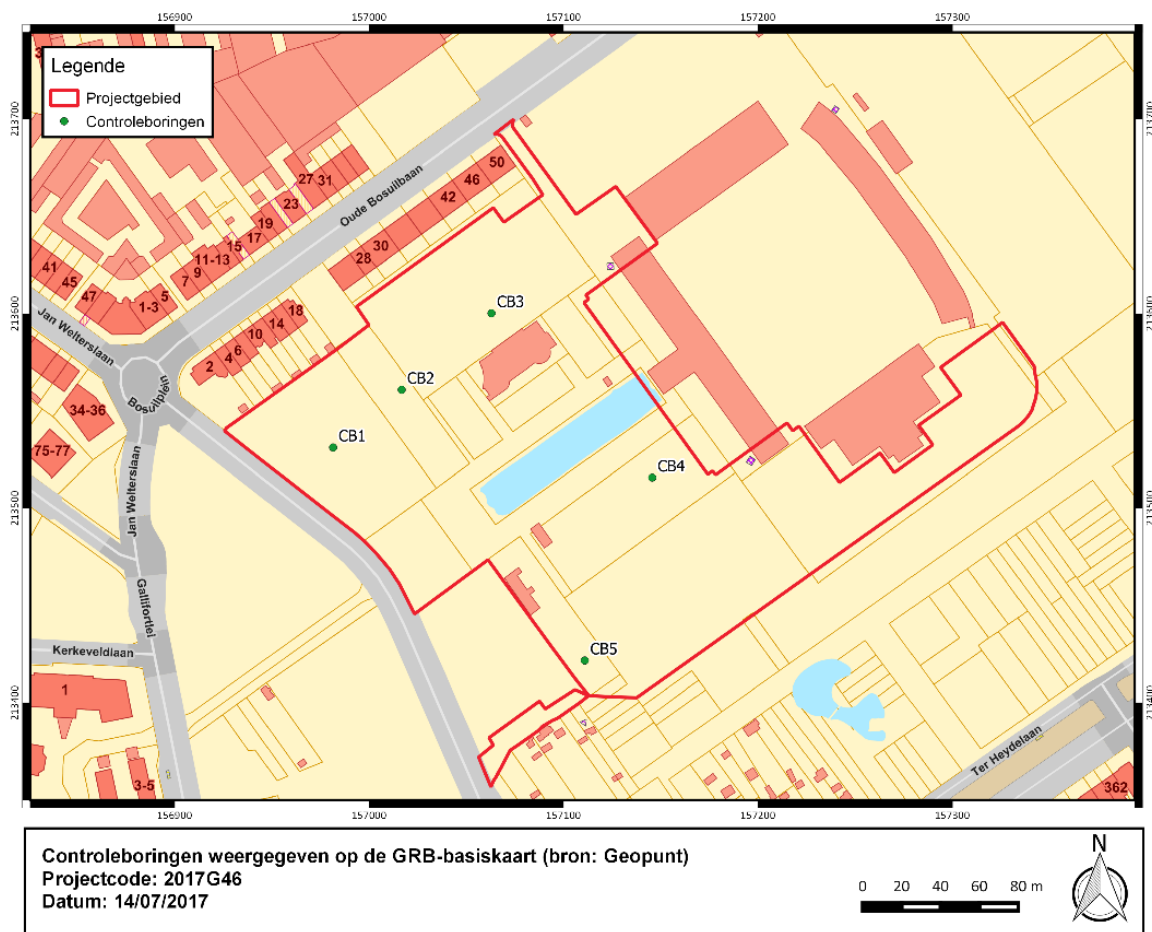
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt)

1.4.2.4.1 Controleboringen

In het kader van een eerdere archeologienota (projectcode 2017G46) werden controleboringen uitgevoerd nabij het huidige projectgebied. De resultaten daarvan worden hier hernomen omwille van hun relevantie ihkv. deze archeologienota.

De bodemkaart toont aan dat het volledige gebied gekarteerd werd als sterk vergraven bodem. Om een inschatting te maken in welke mate de bodem antropogeen vergraven/verstoord is, werden controleboringen uitgevoerd. De locatie van de controleboringen worden weergegeven op Figuur 26. Er werden 5 controleboringen uitgevoerd op verschillende locaties, gekenmerkt door verschillende ondergronden.

Figuur 26: Controleboringen weergegeven op de GRB basiskaart (bron: Geopunt).

Controleboring CB1 werd uitgevoerd op een klein stuk braakliggend terrein. Het vertoont een recent opgevoerd pakket van 35 cm dik met bruine kleur bestaande uit zeer fijn zand met veel stukken baksteen en volledige bakstenen. Tussen 35 en 60 cm-mv komt een donker bruine met steenpuin en baksteenresten gemengde lemig fijn zand voor met weinig roest. Zowel de structuur als de kleur duidt op een mogelijk oorspronkelijk maaiveldhoogte waarop het bovenliggende pakket is afgezet. Onder deze horizont tot 100 cm-mv is een geel-beige fijn zand aanwezig met glimmers (cfr. Duinzand) met veel roest verschijnselen die afnemen naar beneden toe. Dit is een natuurlijke horizont.

Figuur 27: Foto boorstaat CB1.

Controleboring CB2 werd uitgevoerd op een met steenslag verharde parking. De steenslag werd tot 15 cm verwijderd met behulp van een truweel/schop en bestaat uit steenslag met een diameter van ca. 3-5 cm. Onder deze fijne steenslag bevindt zich een fundering van grote stenen (diameter 10 cm+). Het was niet mogelijk om dieper te boren/te graven omwille van de aanwezigheid van deze grote stenen.

Figuur 28: Foto controleboring CB2, put is 15 cm diep met op de bodem een grote steen.

Controleboring CB3 werd uitgevoerd op het huidige oefenveld. Van 0 tot 70 cm-mv is een licht lemig, zeer fijn zand met bruingrijze kleur en baksteenrestjes en ander bouwafval aanwezig. Het is een duidelijk antropogeen verstoorde laag. Onder deze verstoorde laag komt tussen 70 en 100 cm-mv een geel-beige goed gesorteerd fijn zand, soms lemig met veel roestverschijnselen voor. Dit is een niet verstoorde, natuurlijke horizont.

Figuur 29: Foto boorstaaf CB3.

Controleboring CB4 werd uitgevoerd op een met steenslag verharde parking. Er is tot 13 cm diep geboord in deze horizont, bestaande uit fijne steenslag die overgaat in grote stenen en baksteenresten. Net naast CB2 zijn er graafwerken bezig die dieper dan deze parking reiken. Daaruit blijkt de opbouw van de parking te bestaan uit 40-50 cm steenslag gevolgd door een rode baksteenlaag. Deze is ca. 10 cm dik waaronder een geel-beige lemig fijn zand aanwezig is met roestverschijnselen, cfr. CB1.

Figuur 30: Foto boorstaat CB4

Figuur 31: Foto uitgegraven met steenslag verharde parking bij CB4

Controleboring CB5 werd uitgevoerd net naast het zuidelijkste voetbalveld. De eerste 80 cm bestaat uit bruin lemig zeer fijn zand met veel afval (glas, plastic, baksteen,). Deze horizont wordt gevolgd door een 10 cm dikke lemig fijn zandige horizont met donkerbruine kleur met fijne stukjes steen en baksteen. Deze kleur is mogelijks te wijten aan een beginnende bodemvorming waarbij “verbruining” of “verkleuring” de eerste stap is. Tussen 90 en 100 cm-mv komt een licht lemig fijn zand met geel-beige kleur voor en veel roestverschijnselen. Dit is opnieuw natuurlijke bodem.

Figuur 32: Foto boorstaaf CB5

Uit de controleboringen blijkt dat er geen argumenten zijn om uit te gaan van een verstoring van het archeologisch relevant niveau. Alles wijst op enerzijds een aanvulling bovenop een mogelijks oude teelaarde laag of anderzijds op een dikke Ap horizont met veel afval.

De verstoorde bovengrond onder het oefenveld van 70 cm dik is vermoedelijk deels een omgeploegde bouwvoor met aangevoerde grond. Het verhogen van het terrein zal de natuurlijke drainage bevorderen. Gezien de met steenslag verharde parking op hetzelfde niveau als het oefenterrein ligt, kan er vanuit gegaan worden dat de aanleg ervan het archeologisch relevant niveau niet verstoord heeft.

Onder deze antropogeen verstoorde lagen komt een natuurlijke bodem voor in de vorm van een (licht) lemig fijn zand met geel-beige kleur. Dit is geheel in lijn met de te verwachten natuurlijke bodem, namelijk een zandbodem.

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant infrastructuurwerken aan het voetbalstadion de ‘Oude Bosuil’ in het district Deurne (stad Antwerpen). Deze werkzaamheden omvatten de sloop en vervanging van tribune 4. De geplande werken vinden plaats over een oppervlakte van ca. 4978 m² en vallen quasi integraal samen met de bestaande infrastructuur.

Het plangebied is gelegen in stedelijk gebied, op de rand van de Centrale Kempen. Circa 500 m noordwaarts stroomt de Kleine Schijn. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer bestaand uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen/vroeg-Holoceen die rusten op de afzettingen van het Tertiair. Dit indiceert een relatief oppervlakkige archeologische situatie. De bodemkaart geeft ter hoogte van het plangebied een ondergrond aan die bestaat uit ‘sterk vergraven gronden’. Aangezien het stadion aan de Oude Bosuilbaan reeds sinds 1923 wordt gebruikt door Royal Antwerp FC en het gebouwenbestand de voorbije eeuw is toegenomen tot de oppervlakte die ze vandaag beslaat is er enige onzekerheid met betrekking tot de gaafheid van het bodemarchief onder de bestaande tribunes. In het kader van de reeds uitgevoerde werken aan tribune 1 werden enkele controleboringen gezet (projectcode 2017G46). Hieruit blijkt dat het bodemprofiel ter hoogte van het plangebied is afgetopt. Er werd vastgesteld dat de bouwvoor rust op de C-horizont. Dit gegeven impliceert dat ter hoogte van het projectgebied de bewaringscondities m.b.t. eventueel aanwezige artefactensites niet gunstig zijn.

De ontwikkeling van het stadsdistrict Deurne is onlosmakelijk verbonden met landbouwgemeenschappen die zich vestigen langs de oevers van de Kleine en Grote Schijn, beide zijrivieren van de Schelde, en hun relatie met de stad Antwerpen. Stelselmatig nam het belang van de relatie met de stad toe. Uiteindelijk werd de gemeente in 1983 onderdeel van de stad als één van de 7 stadsdistricten. Cartografisch bronmateriaal wijst in hoofdzaak op een rurale functie van het plangebied in de 2e helft van de 18e eeuw. Gedurende de voorbije eeuw is de gemeente stelselmatig opgenomen in het moderne, voorstedelijke weefsel.

Er zijn geen archeologische waarden gekend binnen de contouren van het plangebied. Hoewel de inventaris melding maakt van het zgn. “Kasteel Gallifort” (CAI 105026) net ten westen van het plangebied moet deze vindplaats verder naar het westen gesitueerd worden, tussen de Gallifortlei en Bosuil. Hier werden bij een opgraving in de jaren ’70 materiële resten onderzocht uit de ijzertijd, evenals restanten van een 16e-eeuws lusthof. Direct ten noordwesten van het plangebied maakt de CAI melding van een 18e-eeuwse alleenstaande hoeve (CAI 104717). Circa 600m ten oosten van het plangebied staat een motte met walgracht aangegeven, gekend op basis van cartografische bronnen (CAI 105032). Verdere gekende waarden in de ruime omgeving betreffen in hoofdzaak cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves.

Concreet kan op basis van de landschappelijke gegevens en de gekende waarde een trefkans inzake archeologisch erfgoed afgeleid worden. De verwachting bestaat uit sporenarcheologie. De geplande werken vallen echter quasi integraal samen met de bestaande infrastructuur. Redelijkerwijs kan aangenomen worden dat een deel van het bodemarchief hier reeds is versnipperd. Indien de onregelmatige vorm van de geplande werken ook in acht wordt genomen dient uitgegaan te worden van een eerder beperkt potentieel op kenniswinst bij verder terreinonderzoek.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

